

Ткаченко Алла Михайлівна
*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри бізнесу та управління,
Національний університет «Запорізька політехніка»*

Межерицький Данило Анатолійович
*аспірант,
Національний університет «Запорізька політехніка»*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-579-5-40>

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ НОВІТНІХ ІННОВАЦІЙНИХ МОДЕЛЕЙ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

У сучасних умовах швидкого технологічного прогресу та глобалізації цифровізація дедалі більше постає не просто як допоміжний інструмент, а як фундаментальний драйвер економічного розвитку. Трансформація економіки під впливом цифрових технологій – від інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) до масштабних цифрових платформ – створює нові можливості для підвищення продуктивності, стимулювання інновацій, модернізації бізнес-процесів та розширення доступу до ринків.

Водночас системний міжнародний огляд від OECD від 2024 року підкреслює, що цифрова інфраструктура, цифрові навички, національні стратегії та довіра до цифрових сервісів стають ключовими чинниками, які визначають успішність цифрової трансформації та її вплив на інновації, продуктивність і загальний соціо-економічний розвиток країни.

Мета дослідження – аналіз механізмів, через які цифровізація сприяє формуванню новітніх інноваційних моделей економічного розвитку.

Цифровізація економіки у сучасній науковій літературі трактується як системна трансформація господарських процесів,

обумовлена широким впровадженням цифрових технологій, включаючи інтернет речей, штучний інтелект, хмарні обчислення, великі дані та блокчейн. У більшості досліджень цифровізація не зводиться лише до технологічного оновлення, а розглядається як стратегічний процес перебудови економіки, бізнесу та інституційного середовища на основі цифрових платформ та інтегрованих інформаційних систем [1; 2].

Цифровізація є каталізатором інновацій, відкриваючи нові шляхи для генерування, дифузії та комерціалізації ідей. У цьому контексті вона сприяє формуванню так званих «інноваційних екосистем», де взаємодіють підприємства, наукові установи, стартапи, інвестори та держава. Згідно з дослідженням, проведеним у 34 провінціях Індонезії, у регіонах з високим рівнем цифровізації спостерігається зростання індексу підприємницької активності та збільшення інноваційних розробок, що прямо впливає на економічне зростання [3]. У дослідженні, проведеному в країнах ЄС, доведено, що інвестиції у цифрову інфраструктуру та цифрову грамотність населення сприяють зростанню ВВП, зменшенню безробіття та підвищенню продуктивності праці [4].

У контексті цифрової епохи поняття інноваційної моделі набуває нових рис. Традиційні моделі, засновані на механізмах індустріального зростання, виявляються недостатніми для відповіді на виклики динамічного цифрового середовища. Новітні інноваційні моделі базуються на мережевій економіці, обміні знаннями, гнучких цифрових структурах, крос-секторальній кооперації та платформених рішеннях. Особливої уваги заслуговує адаптація інноваційних моделей до специфіки країн, що розвиваються [1]. Таким чином, інноваційні моделі економічного розвитку в умовах цифровізації – це не лише результат технологічного оновлення, а комплексна перебудова економіки, що потребує синергії технологічних, інституційних та соціальних змін.

Емпіричні дослідження підтверджують, що цифровізація справляє багатовекторний вплив на економічні процеси через різноманітні канали. Цифровізація стала основою формування

новітніх бізнес-моделей, що базуються на використанні даних як ключового активу, автоматизації, мережевій взаємодії та гнучких структурах управління. Серед них – платформні моделі (Amazon, Uber, Rozetka), e-commerce системи, FinTech рішення, моделі на основі штучного інтелекту. Відмінною рисою є масштабованість, низькі трансакційні витрати та орієнтація на клієнтоцентричність [1; 3]. Такі моделі дають змогу мікро- і малим підприємствам отримати доступ до глобальних ринків, інтегруватись у міжнародні ланцюги вартості, знижуючи бар'єри входу на ринок [4]. Крім того, цифрові інструменти сприяють створенню так званої економіки спільного користування (sharing economy), яка відкриває нові ніші для інноваційного підприємництва [2].

ОЕСД у своїх рекомендаціях відзначає, що успішні моделі цифрової трансформації вимагають від держави не лише інвестувати в інфраструктуру, а й підтримувати інноваційне підприємництво, цифрову освіту та кібербезпеку як стратегічні напрями [2]. У країнах, які реалізують ці підходи системно (наприклад, Естонія, Південна Корея), спостерігається зростання якості державного управління та підвищення ефективності бюджетних витрат.

На регіональному рівні цифровізація дозволяє формувати нові моделі розвитку, орієнтовані на локальні екосистеми інновацій, цифрові хаби, смарт-регіони. Емпіричні дані з Індонезії свідчать, що цифрова трансформація окремих провінцій сприяла активізації МСП, зростанню ІТ-галузі, підвищенню інвестиційної привабливості [3]. Для країн з децентралізованою моделлю управління, як-от Україна, регіональні ініціативи відіграють особливу роль [1].

Цифровізація створює сприятливі умови для розвитку підприємництва завдяки доступу до онлайн-ресурсів, знань і глобальних партнерств. Як показує дослідження Suhendra I., Istikomah N., Anwar S.J., у регіонах з вищим рівнем цифрової інфраструктури рівень реєстрації малих і середніх підприємств значно перевищує середній показник [3]. На рівні макроекономіки цифровізація позитивно корелює з такими показниками, як

зростання ВВП, підвищення інвестиційної активності, зростання зайнятості в інноваційних секторах [4].

У Китаї зростання цифрової економіки на рівні міст супроводжується високими темпами "зелених" інновацій та якісного зростання, що доводить важливість цифровізації не лише для економіки, а й для екологічно стійкого розвитку. Країни з добре розвиненою цифровою інфраструктурою мають вищі рівні інноваційної активності, особливо в таких секторах як освіта, охорона здоров'я, фінанси та промисловість [2]. В Індонезії цифрова трансформація стала катализатором регіонального розвитку: провінції з вищим рівнем впровадження цифрових технологій показали значно вищі темпи економічного зростання порівняно з менш розвиненими у цьому плані регіонами [3]. Така динаміка свідчить про потенціал цифровізації для подолання регіональної нерівності. У країнах Європейського Союзу, навпаки, виявлено так званий цифровий розрив – різницю у темпах цифрового розвитку між «старими» та «новими» членами ЄС, яка суттєво впливає на якість економічного розвитку [4].

Україна, попри складні соціально-економічні умови, демонструє позитивну динаміку у сфері цифровізації, зокрема в державному управлінні, цифрових послугах та підтримці стартапів. Програми цифрової освіти, розвиток «Дія.Бізнес» та зростання кількості ІТ-компаній свідчать про формування потенціалу для створення новітніх моделей, однак реальна економічна віддача ще потребує глибшого аналізу та підтримки з боку держави [1].

Незважаючи на очевидні переваги, цифровізація супроводжується низкою викликів, які можуть суттєво обмежувати її потенціал у формуванні новітніх інноваційних моделей економічного розвитку. Ці виклики проявляються на рівні як окремих підприємств, так і економічної системи в цілому. Однією з найгостріших проблем є цифровий розрив – нерівний доступ до цифрових технологій між країнами, регіонами, соціальними групами та навіть поколіннями. За даними OECD, у країнах із недостатньо розвиненою цифровою інфраструктурою спостерігається

сповільнення впровадження цифрових інновацій, що підвищує соціальну та економічну нерівність [2]. Аналогічні висновки наводить Suhendra та ін. [3], підкреслюючи, що регіони з обмеженим доступом до інтернету суттєво відстають за темпами економічного зростання.

Наступним серйозним викликом є дефіцит цифрових навичок серед працівників. У звіті ОЕСД вказано, що хоча доступ до технологій поступово зростає, рівень цифрової грамотності значної частини населення залишається низьким, що обмежує ефективне використання цифрових рішень у бізнесі та державному управлінні [2]. У країнах ЄС із високим рівнем цифрової інфраструктури бар'єром для інновацій часто стає брак кваліфікованих кадрів[4]. Це створює виклик для системи освіти, яка повинна не лише готувати нових фахівців, а й здійснювати перепідготовку дорослого населення.

Формування інноваційних моделей часто стикається з інституційною інерцією, коли законодавча база, бюрократичні процедури та слабка взаємодія між державними структурами гальмують цифрові трансформації [1]. Широке використання цифрових технологій породжує загрози кібербезпеки, ризики витоку персональних даних та виклики, пов'язані з етикою використання штучного інтелекту. Це потребує створення національних стратегій кіберзахисту, правового регулювання обігу даних і цифрової етики [2].

Висновки. Цифровізація виступає одним з ключових чинників трансформації сучасних економік, стимулюючи не лише технологічні зміни, а й глибоку перебудову організаційних, інституційних та управлінських моделей. Разом з тим, цифровізація породжує виклики і ризики: цифрову нерівність, нестачу кадрів, інституційні бар'єри, кіберзагрози та соціальні наслідки автоматизації.

Література:

1. Paskaleva M. G. Digital economy as a catalyst for economic development. *SDGS Review*. 2025. URL: <https://www.sdgsreview.org>
2. OECD Digital Economy Outlook 2024 (Volume 2): Strengthening Connectivity, Innovation and Trust. *OECD Publishing*. 2024. URL: <https://www.oecd.org>
3. Suhendra I., Istikomah N., Anwar C. J. Influence of the digital economy on economic growth: Empirical study of 34 provinces in Indonesia. *International Journal of Social Economics*. 2025. Vol. 13, No.1. Art. 2457477. DOI: <https://doi.org/10.1080/23322039.2025.2457477>
4. Țăran A.-M., Lobonț O.-R., Criste C., Bovary C. Settling the debate: does digitalisation impact the economic growth in the European Union Member States? *Technological and Economic Development of Economy*. 2025. No. 31 (4). P. 980–1007. DOI: <https://doi.org/10.3846/tede.2025.22576>